

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

22. november 2011 *

Kohtuasjas C-214/10,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landesarbeitsgericht Hammi (Saksamaa) 15. aprilli 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. mail 2010, menetluses

KHS AG

versus

Winfried Schulte,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot ja U. Löhmus, kohtunikud A. Rosas, E. Levits (ettekandja), A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, ja A. Arabadjiev,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

– Euroopa Komisjon, esindajad: F. Erlbacher ja M. van Beek,

olles 7. juuli 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- ¹ Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta (ELT L 299, lk 9; ELT eriväljaanne 05/04, lk 381) artiklit 7.
- ² Eelotsusetaotlus esitati KHS AG ja selle endise töötaja W. Schulte vahelise kohtuvaidluse raames, milles käsitletakse viimase taotlust, et talle makstaks hüvitist aastatel 2006–2008 infarkti tagajärgede tõttu kasutamata jäänud tasustatud põhipuhkuse eest.

Õiguslik raamistik

Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioon nr 132

- 3 Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 24. juuni 1970. aasta konventsiooni nr 132 tasustatud põhipuhkuse kohta (muudetud redaktsioonis) artikli 9 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva konventsiooni artikli 8 lõikes 2 nimetatud tasustatud põhipuhkuse katkematu osa tuleb anda ja võtta hiljemalt üks aasta ja tasustatud põhipuhkuse ülejäänud osa hiljemalt 18 kuud pärast selle aasta möödumist, mille eest õigus puhkusele tekis.” [mitteametlik tõlge]

- 4 Kõnealusele konventsioonile kirjutasid alla 14 Euroopa Liidu liikmesriiki, sealhulgas Saksamaa Liitvabariik.

Liidu õigusnormid

- 5 Direktiivi 2003/88 põhjendus 6 näeb ette:

„Arvesse tuleks võtta Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni tööaja korralduse põhimõtteid, sealhulgas neid, mis käsitlevad öötööd.”

6 Direktiivi 2003/88 artikkel 1 sätestab:

„Eesmärk ja kohaldamisala

1. Käesolev direktiiv sätestab tööaja korralduse minimaalsed ohutus- ja tervishoiunõuded.

2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse:

a) minimaalse [...] põhipuhkuse [...] suhtes [...]

[...]”

7 Selle direktiivi artikkel 7 on sõnastatud järgmiselt:

„Põhipuhkus

1. Liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et tagada iga töötaja õigus vähemalt neljanädalasele tasulisele põhipuhkusele vastavalt niisuguse puhkuse õiguse ja andmise tingimustele, mis on ette nähtud siseriiklike õigusaktide ja/või tavadega.

2. Minimaalset tasulist põhipuhkust ei või asendada hüvitisega, välja arvatud töösuhte lõpetamise korral.”

- 8 Direktiivi 2003/88 artikkel 17 näeb ette, et liikmesriigid võivad teha erandeid selle direktiivi teatud sätetest. Kõnealuse direktiivi artiklist 7 erandeid teha ei ole lubatud.

Siseriiklik õigus

- 9 8. jaanuari 1963. aasta puhkuseseadus (Bundesurlaubsgesetz) 7. mai 2002. aasta redaktsioonis (edaspidi „BUrlG”) näeb §-s 1 „Õigus puhkusele” ette järgmist:

„Igal töötajal on igal kalendriaastal õigus tasustatud põhipuhkusele.”

- 10 BUrlG § 3 „Puhkuse kestus” sätestab lõikes 1 järgmist:

„Puhkus kestab igal aastal vähemalt 24 tööpäeva.”

- 11 BUrlG § 7 „Puhkuse aeg, puhkuse üleviimine ja kasutamata puhkuse hüvitamine” sätestab lõigetes 3 ja 4 järgmist:

„3. Puhkust peab andma ja võtma jooksval kalendriaastal. Puhkuse üleviimine järgmisele kalendriaastale on lubatud üksnes siis, kui see on õigustatud vältimatutel tööst või töötaja isikust tulenevatel põhjustel. Puhkuse üleviimise korral tuleb puhkust anda ja võtta järgneva kalendriaasta esimese kolme kuu jooksul.

4. Kui puhkust ei saa töösuhte lõppemise tõttu enam tervikuna või osaliselt anda, siis tuleb see hüvitada.”

- 12 BUrlG § 13 näeb ette, et selle seaduse teatud sätetest – sealhulgas seaduse § 7 lõikest 3 – võib kollektiivlepinguga kõrvale kalduda, tingimusel et selline kõrvalekaldumine ei toimu töötaja kahjuks.

- 13 18. detsembri 2003. aasta Nordrhein-Westfaleni liidumaa metallurgia- ja elektritööstuse üldise kollektiivlepingu (Einheitlicher Manteltarifvertrag für die Metall- und Elektroindustrie Nordrhein-Westfalen; edaspidi „EMTV”) § 11 „Puhkuse andmise põhimõtted” sätestab:

„1) Töötajatel/kutseõpilastel on järgnevate sätete kohaselt igal puhkuseaastal õigus saada tasustatud põhipuhkust. Puhkuseaasta on kalendriaasta.

Õigus puhkusele aegub kolm kuud pärast kalendriaasta lõppu, välja arvatud juhul, kui seda õigust ei saadud kasutada või ei saadud puhkust võtta tööst tulenevatel põhjustel.

Kui puhkust ei saadud võtta haiguse tõttu, aegub õigus puhkusele 12 kuud pärast teises lõigus nimetatud tähtaja möödumist.

[...]

3) Kasutamata puhkuse hüvitamine on lubatud üksnes töö-/kutseõppesuhete lõpetamise korral.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 14 W. Schulte töötas alates 1964. aasta aprillist KHS AG või tema õiguseellasest ettevõtte juures lukksepana. Tema tööleping kuulus EMTV kohaldamisalasse. EMTV kohaselt oli töötajatel õigus saada tasustatud põhipuhkust 30 päeva aastas.
- 15 W. Schulte sai 2002. aasta jaanuaris infarkti, mille tagajärjel tuvastati tal raske puue ning ta tunnistati töövõimetuks. Alates 2003. aasta oktoobrist sai ta töövõime täieliku kaotuse eest pensioni. Selline olukord kestis 31. augustini 2008, mil W. Schulte töösuhe lõppes.

- 16 W. Schulte esitas 2009. aasta märtsis Arbeitsgericht Dortmundile (Dortmundi töövaidlusi lahendav kohus) hagi hüvitise maksmiseks puhkuseaastatel 2006–2008 kasutamata jäänud tasustatud põhipuhkuse eest.
- 17 Arbeitsgericht Dortmund rahuldas W. Schulte hagi seoses nende kolme puhkuseaastaga osas, milles W. Schulte taotletud hüvitis seondus liidu õigusest talle tuleneva õigusega minimaalselt 20 päevale tasustatud põhipuhkusele aastas, millele lisandus Saksa õiguse alusel 5 päeva aastas, millele tal oli õigus oma raske puude tõttu.
- 18 Kõnealuse kohtu otsuse peale esitas KHS AG apellatsioonkaebuse, milles ta väidab, et W. Schulte õigus tasustatud põhipuhkusele 2006. ja 2007. aasta eest oli EMTV § 11 lõike 1 kolmandas lõigus sätestatud puhkuse üleviimise tähtaja möödumise tõttu juba aegunud.
- 19 Landesarbeitsgericht Hamm märgib, et siseriiklike õigusnormide ja EMTV kohaselt ei olnud õigus tasustatud põhipuhkusele 2007. ja 2008. aasta eest töölepingu lõppemise kuupäeval veel aegunud ning et aegunud oli ainuüksi õigus tasustatud põhipuhkusele 2006. aasta eest, sest kokku 15-kuuline puhkuse üleviimise tähtaeg oli möödunud.
- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei välista siiski seda, et siseriiklikest õigusnormidest tulenev õiguse tasustatud põhipuhkusele 2006. aasta eest aegumine võib olla vastuolus direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikega 1.

- 21 Neil asjaoludel otsustas Landesarbeitsgericht Hamm menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiivi 2003/88 [...] artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklikud õigusaktid ja/või tavad, mille kohaselt õigus minimaalsele tasustatud põhipuhkusele aegub puhkuseaasta möödumisel ja/või puhkuse üleviimise tähtaja möödumisel, ka juhul, kui töötaja on pikaajaliselt töövõimetu (kusjuures sellise pikaajalise töövõimetuse tulemusena oleks tal võimalik koguda mitme aasta minimaalse tasustatud põhipuhkuse õigusi, kui selliste õiguste üleviimise võimalus ei oleks ajaliselt piiratud)?
2. Kui vastus sellele küsimusele on eitav, siis kas selliste õiguste üleviimise võimalus peab olema vähemalt 18 kuu jooksul?”

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

- 22 Oma esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas direktiivi 2003/88 artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid või tavad nagu kollektiivlepingud, mis piiravad 15-kuulise puhkuse üleviimise tähtaja abil, mille möödumisel aegub töötaja õigus

tasustatud põhipuhkusele, töövõimetu töötaja võimalust koguda mitme järjestikuse puhkuseaasta jooksul õigusi sellisele tasustatud põhipuhkusele.

- 23 Selles osas tuleb esiteks meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb iga töötaja õigust tasustatud põhipuhkusele käsitada eriti olulise tähtsusega liidu sotsiaalõiguse põhimõttena, millest ei või teha erandeid ja mida pädevad siseriiklikud ametiasutused peavad kohaldama nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivis 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte (EÜT L 307, lk 18; ELT eriväljaanne 05/02, lk 197; kodifitseeritud direktiiviga 2003/88), sõnaselgelt sätestatud piirides (vt 26. juuni 2001. aasta otsus kohtuasjas C-173/99: BECTU, EKL 2001, lk I-4881, punkt 43; 18. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-342/01: Merino Gómez, EKL 2004, lk I-2605, punkt 29; 16. märtsi 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-131/04 ja C-257/04: Robinson-Steele jt, EKL 2006, lk I-2531, punkt 48, ning 20. jaanuari 2009. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-350/06 ja C-520/06: Schultz-Hoff jt, EKL 2009, lk I-179, punkt 22).
- 24 Järgmiseks tuleb märkida, et Euroopa Kohtul on juba olnud juhust uurida selle õigust tasustatud põhipuhkusele käsitleva põhimõtte rakendamist pädevate siseriiklike ametiasutuse poolt ning selle kohaldamise tingimusi seoses töötajatega, kes ei saanud võtta tasustatud põhipuhkust seetõttu, et nad olid haiguspuhkusel, mille kestus ei ületanud asjaomaste siseriiklike õigusnormide kohaselt kohaldatava puhkuseaasta kestust (eespool viidatud kohtuotsus Schultz-Hoff jt, punkt 19).
- 25 Asjaomase uurimise raames märkis Euroopa Kohus, et puhkuseaasta lõppedes kasutamata jäänud tasustatud põhipuhkuse üleviimise tähtaega sätestava siseriikliku õigusnormi eesmärk on põhimõtteliselt anda töötajatele, kellel ei olnud võimalik põhipuhkust võtta, täiendav võimalus põhipuhkust kasutada. Kõnealuse puhkuse üleviimise tähtaja kehtestamine on osa õiguse tasustatud põhipuhkusele kasutamise ja rakendamise tingimustest ja kuulub seega põhimõtteliselt liikmesriikide pädevusse (vt eespool viidatud kohtuotsus Schultz-Hoff jt, punkt 42).

- 26 Eelnevale toetudes tõdes Euroopa Kohus, et direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikega 1 ei ole põhimõtteliselt vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis kehtestavad nimetatud direktiivist sõnaselgelt tuleneva õiguse tasustatud põhipuhkusele kasutamise korra, mis näeb ette isegi kõnealuse õiguse aegumise puhkuseaasta lõppedes või puhkuse üleviimise tähtaja möödumisel. Euroopa Kohus lisas sellele põhimõttelisele tõdemusele siiski tingimuse, et töötajal, kelle õigus tasustatud põhipuhkusele on aegunud, peab olema tegelikult olnud võimalus talle sellest direktiivist tulenevat õigust kasutada (vt eespool viidatud kohtuotsus Schultz-Hoff jt, punkt 43).
- 27 Tuleb aga asuda seisukohale, et niisuguse töötaja puhul, kes sarnaselt põhikohtuasja hagejaga 2006. aastat puudutavas on haiguspuhkusel, mis kestab terve puhkuseaasta ja üle siseriiklikes õigusnormides kehtestatud puhkuse üleviimise tähtaja, ei esine mis tahes ajavahemikku, mis võimaldaks tal kasutada oma õigust tasustatud põhipuhkusele.
- 28 Eespool viidatud kohtupraktikast tuleneb küll loomulikult, et siseriiklik õigusnorm, mis kehtestab puhkuse üleviimise tähtaja, ei saa ette näha, et töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele aegub, ilma et töötajal oleks tegelikult olnud võimalus seda õigust kasutada, aga sellist järeldust tuleb siiski kohandada vastavalt sellistele erilistele asjaoludele, nagu on kõne all põhikohtuasjas.
- 29 Nimelt oleks vastasel juhul sellisel töötajal nagu hageja põhikohtuasjas, kes on töövõimetu mitme järjestikuse puhkuseaasta vältel, õigus koguda piiramatult kõik tema töölt puudumise ajal omandatud õigused tasustatud põhipuhkusele.
- 30 Selline töövõimetus ajal omandatud õiguste tasustatud põhipuhkusele piiramatu kogumine ei vastaks aga enam eesmärgile, mida taotleb õigus tasustatud põhipuhkusele.

- 31 Tuleb meenutada, et Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 31 lõikes 2 ja direktiivi 2003/88 artiklis 7 sätestatud õigus põhipuhkusele teenib kahte eesmärki, milleks on esiteks võimaldada töötajale puhkust tema töölepingust tulenevate ülesannete täitmisest ja teiseks aega lõõgastumiseks ja huvialadega tegelemiseks (vt eespool viidatud kohtuotsus Schultz-Hoff jt, punkt 25).
- 32 Selles osas on Euroopa Kohus küll rõhutanud, et kuigi tasustatud põhipuhkuse positiivne mõju töötaja ohutusele ja tervisele ilmneb täielikult siis, kui puhkus võetakse välja selleks ette nähtud aasta, s.o jooksva aasta jooksul, ei kaota see puhkus oma tähtsust sellest seisukohast ka juhul, kui see võetakse mõnel hilisemal ajavahemikul (6. aprilli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-124/05: Federatie Nederlandse Vakbeweging, EKL 2006, lk I-3423, punkt 30, ja eespool viidatud kohtuotsus Schultz-Hoff jt, punkt 30).
- 33 Tuleb siiski mõnnda, et sellise töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele, kes on mitme järjestikuse puhkuseaasta vältel töövõimetu, saab vastata sellise puhkuse kahele eesmärgile, mida on nimetatud käesoleva kohtuotsuse punktis 31, ainult siis, kui puhkuse üleviimine on võimalik vaid teatud kindla ajavahemiku jooksul. Nimelt ei avalda põhipuhkus pärast sellise ajavahemiku möödumist enam töötajale positiivset mõju puhkamise seisukohast, vaid üksnes lõõgastumise ja huvialadega tegelemise seisukohast.
- 34 Seetõttu ei saa liidu õigusega igale töötajale otse ette nähtud õiguse tasustatud põhipuhkusele eesmärgi endaga arvestades olla töötajal, kes on mitme järjestikuse aasta vältel töövõimetu ning kes ei saa siseriikliku õiguse kohaselt selle ajavahemiku vältel kasutada oma õigust põhipuhkusele, õigust koguda piiramatult selle ajavahemiku vältel omandatud õigusi tasustatud põhipuhkusele.

- 35 Seoses puhkuse üleviimise tähtajaga, mille möödumisel võib töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele aeguda juhul, kui õigusi tasustatud põhipuhkusele on kogunud töövõimetuse ajal, tuleb direktiivi 2003/88 artikliga 7 ning eespool toodud kaalutlustega arvestades hinnata, kas selliste siseriiklike õigusnormide või tavade kohaselt – nagu kollektiivlepingud – kindlaks määratud tasustatud põhipuhkuse üleviimise 15-kuulist tähtaega saab mõistlikult kvalifitseerida ajavahemikuks, mille möödumisel puudub tasustatud põhipuhkusel töötaja jaoks positiivne mõju puhkamise seisukohast.
- 36 Selles kontekstis tuleb arvesse võtta järgmisi asjaolusid.
- 37 Õigusel tasustatud põhipuhkusele kui liidu sotsiaalõiguse põhimõttel on mitte ainult eriline tähtsus, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 23, vaid see on sõnaselgelt ette nähtud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 31 lõikes 2, mille samaväärset õigusjõudu aluslepingutega on tunnustatud ELL artikli 6 lõikes 1.
- 38 Eelnevast nähtub, et selle õiguse – mille eesmärk on töötaja kaitse – austamiseks peab mis tahes puhkuse üleviimise tähtaeg arvestama sellise töötaja puhul esinevate eriliste asjaoludega, kes on mitme järjestikuse puhkuseaasta vältel töövõimetu. Nii peab kõnealune tähtaeg tagama töötajale eeskätt selle, et tal on vajaduse korral õigus võtta erinevatel ajahetkedel, ettenägelikult ja pikema aja jooksul aega puhkamiseks. Puhkuse üleviimise tähtaeg peab igal juhul olema oluliselt pikem puhkuseaastast, mille eest õigus puhkusele tekkis.
- 39 See tähtaeg peab lisaks kaitsma tööandjat töötaja liiga olulisel määral töölt puudumise ohu eest ning seoses raskustega, mida selline töölt puudumine võib töökorralduse seisukohast kaasa tuua.

- 40 Käesolevas kohtuasjas on EMTV § 11 lõike 1 kolmandas lõigus puhkuse üleviimise tähtajaks kehtestatud 15 kuud, mis on pikem vastavast puhkuseaastast; selles osas erineb käesolev kohtuasi kohtuasjast, milles tehti eespool viidatud kohtuotsus Schultz-Hoff jt ning kus puhkuse üleviimise tähtaeg oli 6 kuud.
- 41 Selles osas tuleb lisaks märkida, et Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 24. juuni 1970. aasta konventsiooni nr 132 tasustatud põhipuhkuse kohta (muudetud redaktsioonis) artikli 9 lõike 1 kohaselt tuleb tasustatud põhipuhkuse katkematu osa anda ja võtta hiljemalt üks aasta ja tasustatud põhipuhkuse ülejäänud osa hiljemalt 18 kuud pärast selle aasta möödumist, mille eest õigus puhkusele tekkis. Seda ettekirjutust võib mõista nii, et see põhineb seisukohal, et pärast kõnealuses sättes ette nähtud tähtaegade möödumist ei ole enam võimalik täielikult saavutada õiguse puhkusele eesmärki.
- 42 Seetõttu, ning arvestades asjaoluga, et direktiivi 2003/88 põhjenduse 6 kohaselt võeti direktiiviga arvesse Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni tööaja korralduse põhimõtteid, tuleb puhkuse üleviimise tähtaja arvutamisel võtta arvesse õiguse põhipuhkusele eesmärki, nagu see tuleneb kõnealuse konventsiooni artikli 9 lõikest 1.
- 43 Eelnevate kaalutlustega arvestades on mõistlikult võimalik asuda seisukohale, et selline õiguse tasustatud põhipuhkusele üleviimise 15-kuuline tähtaeg, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei ole vastuolus selle õiguse eesmärgiga, kuivõrd see tagab kõnealuse õiguse positiivse mõju säilimise töötaja jaoks puhkamise seisukohast.
- 44 Eelnevast lähtudes tuleb esimesele esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2003/88 artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid või tavad nagu kollektiivlepingud, mis piiravad 15-kuulise puhkuse

üleviimise tähtaja abil, mille möödumisel töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele aegub, töötaja, kes on olnud töövõimetu mitme järjestikuse puhkuseaasta jooksul, võimalust koguda õigusi sellisele puhkusele.

Teine küsimus

- 45 Esimesele küsimusele antud vastust arvestades ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 46 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid või tavad nagu kollektiivlepingud, mis piiravad 15-kuulise puhkuse üleviimise tähtaja abil, mille möödumisel töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele aegub, töötaja, kes on

olnud töövõimetu mitme järjestikuse puhkuseaasta jooksul, võimalust koguda õigusi sellisele puhkusele.

Allkirjad